

euro | guidance

Nederlands Loopbaankennispunt EU

CINOP

**Voorbeelden
professionalisering LOB in
Europa**

Erasmus+

Colofon

Titel	Voorbeelden professionalisering LOB in Europa
Auteur	Eva-Maria Ternité, Doreen Verbakel, Marit Schreurs, Lissa Groenewoud
Versie	2.0
Datum	December 2020

Euroguidance Nederland
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6800762
www.euroguidance.nl

© Euroguidance Nederland
Euroguidance Nederland is onderdeel van CINOP Publieke programma's.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is tot stand gekomen met subsidie van de Europese Commissie, DG Onderwijs en Cultuur en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Oostenrijk.....	5
2 Denemarken	11
3 Duitsland	13
4 Verengd Koninkrijk.....	17
5 Finland.....	19
6 Conclusies	21
Bijlagen.....	22
Bijlage 1: Curriculum master Berufsorientierung. Pädagogische Hochschule Niederösterreich (PHNÖ).....	22
Bijlage 2: Curriculum Master Programm Bildungs, Berufs- und Karriereberatung. Donau Universität Krems	23
Bijlage 3: Curriculum Arbeitsmarktorientierte Beratung (M.A.). Hochschule der Bundesagentur für Arbeit.....	25
Bijlage 4: Master's degree programme in Career Counselling. University of Eastern Finland	26

Inleiding

In 2018 heeft Euroguidance een verkenning van o.a. bachelor- en masterprogramma's uitgevoerd in het kader van de *Verkenning Beleid en Professionalisering in Europa*¹. Daarbij is ingegaan op Bulgarije, Estland, Finland, Ierland, Malta, Noorwegen en Nederland. Om het beeld van professionalisering van LOB'ers binnen de onderwijscontext verder aan te scherpen, beschrijven we hier een viertal landen aan de hand van twee vragen:

1. Wat is de rol van de leraar binnen LOB? Inclusief beleid rondom rolverdeling en kwaliteitsstandaarden.
2. Welke bachelor- of masteropleidingen zijn expliciet gericht op LOB en wat bieden deze opleidingen?

Voor het beantwoorden van deze twee vragen richten we onze aandacht in deze verkenning op Oostenrijk, Denemarken, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Finland. De beschrijvingen zijn gebaseerd op inzage in de curricula van de studierichtingen en, voor de universitaire opleidingen, op antwoorden op een vragenlijst die is voorgelegd aan onderwijzend personeel of directies van de betreffende afdelingen van de universiteiten in kwestie. De vragenlijst vindt u in de bijlage.

Deze Europese voorbeelden van bachelor- en masteropleidingen LOB kunnen ter inspiratie dienen voor de versterking van de professionalisering voor LOB in Nederland.

¹ [https://www.euroguidance.nl/_images/user/2019/Euroguidance_LOB-beleid en Professionalisering in Europa_web.pdf](https://www.euroguidance.nl/_images/user/2019/Euroguidance_LOB-beleid_en_Professionalisering_in_Europa_web.pdf)

1 Oostenrijk

1.1 Rol leraren

In Oostenrijk is iedere school verantwoordelijk voor het implementeren van LOB. In Oostenrijk kent men het gestandaardiseerd concept: *Information, Beratung und Orientierung für Bildung und Beruf (IBOBB)* waarbinnen LOB vormgegeven kan worden. De school heeft de vrijheid om dit concept voor alle informatie- begeleidings-, en adviseringsdiensten naar eigen inzicht op maat te maken. Zo zijn er bijvoorbeeld loopbaaneducatielessen voor leerlingen van 12 tot 14 jaar. Deze lessen worden gegeven door 'careers education teachers', die over de verplichte onderwerpen lesgeven die bij het curriculum horen van de desbetreffende school.² Daarnaast zijn er leraren die de functie 'school and educational counsellor' op zich nemen.³ Zij verschaffen studenten informatie en advies bovenop hun gewone taken als leraren. Zo helpen zij studenten bijvoorbeeld bij het plannen van hun carrière. Meer specialistische begeleiding zoals psychische begeleiding wordt door onderwijspsychologen geboden. Om effectieve coördinatie te kunnen garanderen is er één leraar aangewezen voor elke middelbare school als 'career guidance coördinator'. Zij hebben de verantwoordelijkheid om het schoolmanagementteam te ondersteunen in alle guidance zaken. Daarnaast zijn zij ook verantwoordelijk om partnerschappen te vormen met relevante organisaties buiten het schoolsysteem.⁴ Dit doen zij bovenop hun gewone lerarentaken.

Beleid

In Oostenrijk is per ministerieel besluit geregeld dat leraren dienen te zijn opgeleid voor het uitvoeren van de op school verplichte LOB-taken. Aan de basis van LOB in de lerarenopleiding ligt het Competentieprofiel voor oriëntatie op opleiding en beroep (*Kompetenzprofil für Bildungs- und Berufsorientierung*)⁵, uitgegeven door het ministerie voor onderwijs en vrouwen in 2014. Daar vinden we een lijst met competenties voor LOB'ers met coördinerende taak, onderverdeeld in:

- Vakcompetenties;
- Methodencompetenties;
- Sociale en persoonlijke competenties.

In de preambule van het document spreekt het ministerie zich helder uit over de vereiste competenties van alle docenten:

... aspirant docenten dienen dusdanig te worden gekwalificeerd dat zij leerlingen op de best mogelijke manier bij hun beslissingen op het gebied van onderwijs- en beroepskeuze kunnen begeleiden. Scholen dienen maatregelen te nemen binnen het onderwijs: verplichte oefeningen, projecten, bijeenkomsten op school o.h.g.v. LOB, behandeling van LOB-vragen in alle onderwijssituaties die zich ervoor lenen. De samenwerking tussen schoolse en buitenschoolse diensten o.h.g.v. LOB vraagt om een goede coördinatie.

² De invulling van het curriculum verschilt per school. Bijvoorbeeld new secondary schools, academic secondary schools en special needs schools.

³ Zie ook General Ordinance on School and Educational Counselling, Review 22/2017)

⁴ In het General Ordinance on Careers Guidance Coordination (Review 30/2017) en de 'catalogue of measures in the field of information, counselling and guidance for careers and education at the age of 12-14 (review 17/2012) is meer informatie te vinden.

⁵ www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/schulpraxis/ba/bo/ibobb/schul_ansprech.html#heading_Lehrerqualifikation

1.2 Bachelor- en masteropleidingen

LOB is onderdeel van de initiële lerarenopleidingen. De benodigde kwalificaties om 'careers education classes' te geven, begeleiding te bieden en coördinatietaken op te nemen, kunnen verkregen worden door het volgen van specifieke cursussen op verschillende University Colleges of Teacher Education.⁶ Daarnaast moeten relevante cursussen gevolgd worden. Hoe deze zich verder specificeren per functie, bijvoorbeeld algemeen LOB'er of coördinator wordt beschreven in verschillende curricula.⁷

Onderwerpen die bijvoorbeeld worden behandeld in de studie 'Berufsorientierung mit Masterabschluss'⁸ zijn; de basisprincipes van beroepsoriëntatie, overgangs- en onderwijssystemen, persoonsgerichte competenties, instrumenten en concepten van BO didactiek, onderzoeksmethoden en onderzoekspraktijk, jeugdcultuur en de wereld van werk, beroepenvelden (praktijk), economische- en sociale partners (praktijk), netwerken en advies, en een mastermodule. De opleiding tot coördinator⁹ behandelt onder andere uitgangspunten van onderwijs- en arbeidsoriëntatie (bijvoorbeeld theorieën, wettelijke grondslagen, leerproces documentatie, gender en diversiteit, en communicatie) en project- en kennisbeheer en coördinatie op een school (bijvoorbeeld basisprincipes van informatie- en kennisbeheer, projectbeheer, documentatie en evaluatie, monitoren van ontwikkelingsprocessen, en LOB (implementatie op de school). Zie ook 3.1.2.

Verder hebben leraren toegang tot de website van het ministerie van onderwijs van Oostenrijk waar veel informatie beschikbaar is voor docenten.¹⁰ Het portaal verschaft informatie over LOB, maar ook een verscheidenheid aan materialen, notities over careers educations lessen, career guidance coördinatie, en begeleiding. Tevens zijn er plannen om regionale werkgroepen op te zetten voor career guidance coördinatoren om zo gezamenlijke te kunnen sparren over het coördineren van career guidance.

Daarnaast kent Oostenrijk verschillende (post-)initiële studie- en trainingsprogramma's volledig gericht op LOB:

- Diploma training course LOB (Educational and Career Counselling) aan het federale Instituut voor volwasseneneducatie (Bundesinstitut für Erwachsenenbildung (bifeb)) – drie semester
- Training LOB aan WIFI Wien – twee semesters
- Training LOB aan bfi Wien – 7 maanden (incl 200 trainingsuren)
- Interne cursussen georganiseerd door Labour market service
- Master Berufsorientierung (Pedagogische Hogeschool Niederösterreich)
- Master of Arts adviseur onderwijs, beroep en loopbaan (Donau Universität Krems)

Door de omvangrijke opleidingsmogelijkheden in Oostenrijk wordt in het hele land een voor LOB gekwalificeerde bezetting van leraren met de gevraagde specifieke expertises geborgd en worden de krachten op het gebied van LOB gebundeld. Het competentieprofiel van het ministerie en de ondersteuningsportals zorgen ervoor dat LOB hoog op de agenda staat aan Oostenrijkse scholen. Meer informatie hierover vindt u op de ibobb-portal: <http://www.portal.ibobb.at>

⁶ University colleges kunnen worden gevonden op www.ibobb.at > school contacts > teacher training

⁷ <https://www.ph-noe.ac.at/de/weiterbildung/hochschullehrgaenge/hochschullehrgaenge-uebersicht.html>

⁸ <https://www.ph-noe.ac.at/index.php?id=1201&nr=500>

⁹ <https://www.ph-noe.ac.at/fileadmin/lehrgaenge/BOKO.pdf>

¹⁰ www.ibobb.at of www.portal/ibobb.at

Hieronder lichten we de masters aan de Pedagogische Hogeschool Niederösterreich en de Donau-Universiteit eruit, waarbij we met name dieper ingaan op de laatstgenoemde, omdat daar een master LOB kan worden behaald met een interessant en omvangrijk curriculum voor het LOB-werk.

Pedagogische Hogeschool Niederösterreich (PHNÖ)

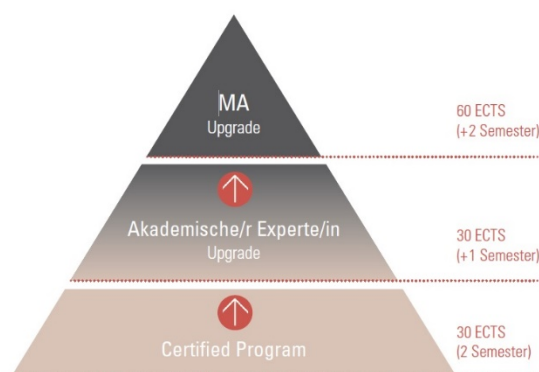
Aan de Pedagogische Hogeschool Niederösterreich (PHNÖ) wordt de **master *Berufsorientierung*** aangeboden. Het curriculum van deze opleiding vindt u in bijlage 1.

Ingangseis voor deze master is een bachelor. Meestal hebben de studenten een lerarenopleiding afgerond. De Hogeschool Niederösterreich is momenteel bezig met de ontwikkeling van een Europees curriculum *Careers Education and Guidance*. Dit curriculum zal worden aangeboden vanaf studiejaar 2020-2021.

Donau-Universität Krems

De Donau-Universiteit kent drie LOB-studieprogramma's in omvang variërend tussen 1 en 5 semesters. Ingangseis is altijd een relevante bachelor, te weten een lerarenopleiding of een bachelor in de psychologie of een andere gammawetenschap.

Figuur 3.1 laat zien hoe de programma's op elkaar aansluiten en in Tabel 3.2 zijn de belangrijkste punten van de drie programma's weergegeven.

Figuur 3.1: Opbouw LOB-studieprogramma

Tabel 1.2: Studierichting

Studierichting	Master of Arts – adviseur onderwijs, beroep en loopbaan	Academisch expert in onderwijs, beroep en loopbaan	Gecertificeerd programma onderwijs, beroep en loopbaan
Ingangseis	Bachelor ¹¹	Bachelor	bachelor
Studievorm	Blended Learning	Blended Learning	Blended Learning
Duur	5 semester	3 semester	2 semester
ECTS-punten	120	60	30
Kosten	Eur 12.500	Eur 9.000	Eur 4.500

¹¹ In relevante studierichting

Taal	Duits	Duits	Duits
Standplaats	Donau-Universität Krems		
Betrokken instellingen	Zentrum für Professionelle Kompetenz- und Organisationsentwicklung WIFI ¹² NO (Niederösterreich) WIFI OO (Oberösterreich) Kirchliche Pedagogische Hochschule Wien/Krems Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft		

Het **Master programma LOB** aan de Donau Universität Krems (*Bildungs, Berufs- und Karriereberatung*) bestaat uit 17 modules, een project en een masterscriptie – met een omvang van 120 ECTS. Het biedt een rijk palet aan relevante kennis en vaardigheden met aandacht voor de juiste attitude. De modules bieden de student die professional op LOB-gebied wil worden een mooie balans tussen beleidskaders, beroepenkunde, het adviesvak, de eigen persoonlijke ontwikkeling, wetenschappelijk onderzoek, organisatieontwikkeling en projectwerk. De stage krijgt relatief weinig ruimte.

Met deze opleiding wordt de LOB-professional toegerust voor zowel een coördinerende rol als een beleidsrol binnen het LOB-werk. De master leidt niet op tot het eerste-lijns-werk van de LOB'er. De twee andere, kortere boven genoemde opleidingen aan de Donau-Universiteit (academisch expert, gecertificeerd programma onderwijs, beroep en loopbaan) beslaan een deel van het masterprogramma. Het is dan ook mogelijk om de opleidingen achter elkaar te volgen met telkens de aanvullende modules.

Een overzicht van het curriculum vindt u in de bijlage. Het curriculum is uiteraard in te zien op de website van de Donau-Universität.¹³

Om meer te weten te komen over de master is een vragenlijst voorgelegd aan de Donau-Universität (vragen beantwoord door een van de programmamakers en docenten van de masteropleiding).

Bildungs-und Berufsberatung MA - Donau-Universität Krems
Zentrum für Professionelle Kompetenz- und Organisationsentwicklung
Department für Weiterbildungsforschung und Bildungstechnologien

- Hoeveel studenten studeren er op dit moment voor deze master?
Dit studieprogramma bestaat sinds 2011. Op het moment studeren 32 studenten voor het masterdiploma.
- Welke aanverwante relevante studierichtingen bieden jullie?
Academisch Expert. Voor deze richting studeren op dit moment 49 studenten.
- Welke achtergrond hebben de studenten wat betreft functie of eerdere studie?
De studenten zijn voor begin of tijdens deze studie werkzaam (geweest) als adviseur in de arbeidstoeleiding, als trainer of coach. Zij hebben verschillende bachelors gedaan, ook buiten het vakgebied van coaching en advies.
- In welke functies werken alumni?

¹² WIFI= Wissen Ist Für Immer = Leven lang leren

¹³ <https://www.donau-uni.ac.at/de/studium/bildungs-berufs-und-karriereberatung.html;jsessionid=74FD21583DEC74A8551B810EDB136FDD>

De alumni werken bij overheidsinstellingen in de arbeidstoeleiding of op scholen in coördinerende en beleidsfuncties op het gebied van LOB.

- Hoe financieren de studenten de studie?

Ongeveer drie kwart van de studenten betalen de studie zelf en krijgen deze kosten terugbetaald van regionale stimuleringsfondsen. Ongeveer een kwart krijgt de studie gefinancierd door de werkgever.

- Hoe is het curriculum ontstaan?

Als basis voor het curriculum is het NICE raamwerk gebruikt.

- In hoeverre is er afstemming met het werkveld bij de inrichting van het curriculum?

Bij het ontwikkelen van het curriculum is samengewerkt met de Wirtschaftsförderinstitute (stimuleringsinstellingen voor economie) in Wenen en Nederooostenrijk en met de Kerkelijk-Pedagogische Hogeschool Wenen/Krems. Daarmee is afstemming met het werkveld geborgd.

- Wat is bijzonder belangrijk voor het werkveld?

Van bijzondere betekenis voor het werkveld is de academische graad voor LOB. Er was vraag naar een kwaliteitsstempel op wetenschappelijk niveau. Dit draagt bij aan het specifiek uitkristalliseren van functies binnen het LOB-werk om beter toegerust te zijn voor functies binnen beleid, ontwikkeling en directie. Projecten worden eerder gegund door geldverstrekkers als er een universitair diploma kan worden voorgelegd door de potentiële uitvoerder. Door de universiteit wordt het gewaardeerd dat Lob'ers uit de praktijk bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek die een waardevolle bijdrage leveren aan het beantwoorden van vragen op het gebied van LOB en dit draagt wederom bij aan een beter imago van het hele LOB-veld binnen de educatieve sector. Men neemt LOB serieuzer als er wetenschappelijk onderzoek achter zit.

- Schoolt u uw studenten tot het nemen van initiatieven op het gebied van LOB-beleid op scholen?

Dit doen wij niet nadrukkelijk vanuit het curriculum. Het merendeel van de studenten is afkomstig uit de arbeidstoeleiding en de volwasseneducatie, maar er zijn ook studenten die werkzaam zijn (geweest) op middelbare scholen en zij kiezen beleidsonderwerpen nog wel eens voor hun masterthesis en discussiëren over beleidsvragen.

- Welke tips heeft u voor de inrichting van een vergelijkbaar studieprogramma?

De grootste belemmering voor studenten zonder academische vooropleiding is het verwerven van wetenschappelijke competenties. Daarom is een pre-master-programma een aanrader waarin deze vaardigheden worden aangeleerd. Daarmee kunnen de studenten die aan de master beginnen meer op één niveau worden gebracht. In Krems zijn we aan het overwegen om dit voor komend studiejaar zo in te richten.

- Wat zijn uw ervaringen met studenten die met getoetste informele of non-formele competenties worden toegelaten (zonder bachelor, op basis van EVC)?

De normale toelating vindt plaats op basis van het overhandigen van een bachelor-diploma. Heeft een aspirantstudent dit niet, vindt er een assessment plaats op basis van EUR/NQR descriptoren op een niveau dat gelijk is aan een bachelor. Daarnaast

wordt gekeken naar de andere diploma's en nascholingen van de aspirantstudent, c.v. motivatiebrief, projectbeschrijvingen. Als alle schriftelijke getuigenissen equivalent aan een bachelor kunnen worden verklaard, volgt een uitnodiging tot een gesprek. In dit gesprek vindt een gedegen voorlichting en advies over de studie plaats om het individuele leerproces te stimuleren. Het bewustzijn van de noodzaak van competentieontwikkeling is voor deze studie immers van bijzonder groot belang.

Drie kwart van de studenten komen uit het werkveld en zijn niet in het bezit van een bachelor-diploma. Zoals te verwachten valt, zijn bij deze studenten de beroepsspecifieke competenties in hoge mate ontwikkeld en de blik op het werkveld is gedifferentieerder. Daardoor leveren zij een bijzonder constructieve bijdrage aan de werkcolleges. Actuele onderzoeksvragen herkennen zij beter en kunnen zij plaatsen in een concrete context van het werk. Omgekeerd vormen zij het kanaal om actuele onderzoeksresultaten in de praktijk toe te passen. Deze laatste voordelen gelden overigens voor alle studenten met werkervaring, niet alleen voor degenen zonder bachelor-diploma.

De studenten die op basis van EVC worden toegelaten, laten wel een bijzonder hoge inzet en ambitie zien. Ze beschikken in het algemeen over goede persoonlijke competenties zoals time- en zelfmanagement, leervaardigheid en leergierigheid.

Zoals in het antwoord op de vorige vraag al vermeld, is verrichten van wetenschappelijk onderzoek de uitdaging voor deze studenten. Hier zijn ondersteuningsmodules nodig om hen in staat te stellen hun werkstukken en masterscriptie volgens wetenschappelijke standaarden en tekstueel op het juiste niveau te schrijven.

2 Denemarken¹⁴

2.1 Rol leraren

In Denemarken zijn leraren in principe verantwoordelijk voor loopbaanonderwijs vanaf form 1 tot en met form 9.¹⁵ Hierbij hebben de nationale 'Youth Guidance Centres' de rol van coördinator, inspirator en ontwikkelaar van het LOB-aandachtsgebied. De medewerkers van de *Youth Guidance Centres* én de docenten van de scholen geven bijvoorbeeld plenaire sessies. Ondanks dat de begeleiding van verplicht onderwijs (form 1 t/m 9) naar vervolgonderwijs¹⁶ op de school plaatsvindt, zijn het de gemeentelijke 'Youth Guidance Centres' die hiervoor verantwoordelijk zijn. Zo zijn er bijvoorbeeld verplichte introductie cursussen voor vervolgonderwijs, doorstroom-programma's en mentorprogramma's voor studenten die op basis van een assessment nog niet klaar zijn om naar het vervolgonderwijs in te stromen. In het hoger onderwijs is het aanbod wat vrijer, waarbij een samenwerking is vereist tussen docenten, guidance counselors en andere professionals die zich bewegen in de school. De school is verantwoordelijk voor de methoden en de aanwijzing van personeel.

Beleid

Als we kijken naar het beleid rondom LOB, dan hebben het ministerie van onderwijs en het ministerie van hoger onderwijs en wetenschap de verantwoordelijkheid.¹⁷ Zij coördineren en monitoren het guidance systeem. Beide ministeries hebben een onderverdeling gemaakt waarbij het ministerie van onderwijs verantwoordelijk is voor het beleid rondom The *Youth Guidance Centres*, eGuidance, het national guidance portaal¹⁸, en de guidance centra voor volwassenen. Het ministerie van hoger onderwijs en wetenschap is verantwoordelijk voor Studievalg Danmark¹⁹ en de zeven regionale guidance centra. Beide ministeries streven ernaar om het Deense beleid voort te laten bouwen op Europese afspraken zoals de EU Resolutions on Lifelong Guidance (2004 en 2008) en met EU en OECD aanbevelingen.

2.2 Bachelor- en masteropleidingen

Een van de doelen vernoemd in de Deense wet is dat de kwaliteit van guidance diensten en aanbieders hoog moet zijn. Het is daarom een verplichting dat educational guidance practitioners de juist diploma's behalen. Dit vraagt om kwalificaties en competenties op het gebied van LOB welke met name gericht zijn op de 'Youth Guidance Centres': het gaat dan om het diploma- of masterprogramma in 'educational and vocational guidance' of de bacheloropleiding 'Public administration' (university colleges, 210 ECTS, 3,5 jaar).²⁰

Het Master- en diplomaprogramma zijn gericht op volwassenen die al een andere graad in het hoger onderwijs hebben en twee jaar relevante ervaring hebben. Het diplomaprogramma bestaat uit drie verplichte modules, twee keuzemodules en een

¹⁴ Input – Birtha Theut Euroguidance Denmark

¹⁵ Een form is een Deense term voor een onderwijs jaar. Form 1 tot en met 10 is vergelijkbaar met zowel het Nederlandse basisonderwijs als de onderbouw van de middelbare school (leeftijd tot en met 15)

¹⁶ In Denemarken wordt vervolgonderwijs 'youth education' genoemd. In Nederlandse begrippen beslaat dit de bovenbouw van de middelbare school tot en met beroepsonderwijs (leeftijd 16-19)

¹⁷ Gebaseerd op <https://www.euroguidance.eu/guidance-systems-and-practice/national-guidance-systems/guidance-system-in-denmark>

¹⁸ Ug.dk

¹⁹ Studiekeuze Denemarken

²⁰ Euroguidance Denmark, The Danish Agency for Higher Education - Guidance in Education – the educational guidance system in Denmark (2014) en www.euroguidance.eu/guidance-system-in-denmark

afstudeerproject (in totaal 60 ECTS). Vijf university colleges in Denemarken bieden dit aan. Hieronder gaan we ook nog dieper in op het master programma 'educational and vocational guidance' (Aarhus University, 60 ECTS, 12 maanden). Voor begeleiders met veel ervaring zijn er ook mogelijkheden tot erkenning van eerder opgedane vaardigheden.

In Denemarken kunnen studenten die **een lerarenopleiding** volgen op vrijwillige basis een aanvullende module volgen waarbij zij verschillende competenties kunnen ontwikkelen op het gebied van LOB. Dit moet de studenten in staat stellen in hun toekomstige baan als leraar het lesgeven op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt en career planning, te plannen, implementeren en te evalueren. En moet de studenten in staat stellen om gemotiveerd en geëquipeerd te raken om zelfstandige keuzes te maken op het gebied van onderwijs en carrière keuzes en zo deel te kunnen nemen aan de arbeidsmarkt. Binnen deze cursus wordt zowel aandacht besteed aan theoretische leerdoelen als vaardigheden. Theoretische leerdoelen gaan bijvoorbeeld over de link tussen arbeidsmarkt kansen en onderwijspaden, zowel op lokaal, nationaal, en internationaal gebied, welke vormen van werk er zijn, werkomstandigheden voor jongeren, gelijkheid en inclusie op de arbeidsmarkt, technieken voor werk- en onderwijszoekende, de Deense onderwijs- en arbeidsinfrastructuur en arbeidsmarkt modellen, culturele verschillen, maar ook onderwerpen op het gebied van leefomstandigheden en leefstijlen. De vaardigheden van de toekomstige docent hebben meer betrekking op onderwerpen zoals; motiveren, onderzoekend leren, het plannen en evalueren van onderwijs, inzicht stimuleren, het creëren van learning spaces (gericht op ondernemerschap), het reflecteren en bediscussiëren van de theoretische thema's, en het gebruiken van middelen voor onderwijs- en arbeidsmarkt research.

Master Programma Universiteit Aarhus

<http://edu.au.dk/en/>

3 Duitsland

3.1 Rol leraren

De leraren hebben in principe geen LOB-taak op Duitse scholen. Loopbaanbegeleiding valt in Duitsland onder het federale ministerie voor *Arbeit und Soziales*. Loopbaanbegeleiding wordt dan ook gefinancierd en uitgevoerd door de arbeidsbureaus. In alle Duitse scholen is een contactpersoon aangewezen voor de arbeidsbureaus (*Agentur für Arbeit*) in de regio's. In deze arbeidsbureaus zijn meerdere adviseurs werkzaam die de scholen bezoeken voor collectieve voorlichtingen over o.a. beroepen en opleidingen en met regelmaat individuele gesprekken voeren met leerlingen. De adviseurs beschikken over gedegen kennis van het werkveld, de beroepen (in de regio), de opleidingsmogelijkheden, keuzebegeleiding, verschillende adviesmethodieken, de arbeidsmarkt van de toekomst en leven lang leren.

Beleid

Het onderwijsbeleid is op deelstaatniveau geregeld. Het is mogelijk dat een deelstaat besluit om LOB-taken ook expliciet bij docenten te beleggen, we hebben echter, na raadplegen van de *Bundesagentur für Arbeit*, de indruk dat dit niet gebeurt omdat het LOB-werk in samenwerking met de arbeidsbureaus voldoende en goed werkt.

In Duitsland bestaat geen regulering op kwalificaties, training en de status van 'career guidance practitioners' en counsellors. Iedere aanbieder en sector is verantwoordelijk voor zijn of haar eigen standaarden, welke meestal vragen om een bachelor of master. Verder maakt het Duitse systeem veel gebruik van onderzoek. Bijvoorbeeld door IAB (*Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*), die marktonderzoek en –voorspellingen verricht, het BIBB (*Bundesinstitut für Berufsbildung*), die zich richten op beroepsonderwijs, levenlang leren, en kwaliteitsborging, en het DIPF (*Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung*), wat met name onderzoek doet naar onderwijs. Naast opleiding en onderzoek als deel van de kwaliteitsborging heeft Duitsland een regide ethisch systeem met hoge standaarden gedefinieerd door de IAEVG (*International Association for Educational and Vocational Guidance*). Verder is er in Duitsland het BeQu concept²¹ ontwikkeld. Het National Guidance Forum for Education, Career and Employment, heeft samen met de Research Quality Group in Guidance van de universiteit van Heidelberg, en andere stakeholders uit het Duitse guidance network, een framework gevormd waarin een professionaliseringsstrategie voor guidance professionals centraal staat waarin met name de sociale en politieke impact van guidance gepromoot wordt. Hierin worden ook ethische standaarden beschreven met als doel om een nationale benchmark te kunnen vormen.

3.2 Bachelor- en masteropleidingen

De lerarenopleidingen aan de Duitse universiteiten en hogescholen bieden, voor zover uit onze steekproef en verkenning via het EG-netwerk in Duitsland is gebleken, geen modules op het gebied van LOB. Wel is het mogelijk een vak te kiezen dat expliciet is gericht op LOB, namelijk *Beratungslehrkraft* (begeleidingsleerkracht). In Duitsland studeren aanstaande leraren twee schoolvakken en geven daar ook les in op het moment dat zij werkzaam zijn op een school. *Beratungslehrkraft* kan dan één van deze

²¹ <http://bequ-konzept.beratungsqualitaet.net/>

'schoolvakken zijn' die de aspirant-leraar studeert. De studierichting *Beratungslehrkraft* kan zowel als bachelor als ook als master worden gevolgd. Het aantal alumni in dit vak is echter gering. Ter vergelijking: *Beratungslehrkraft* wordt aan twee universiteiten aangeboden en de studierichting Duits voor leraren alleen al wordt aan bijna 200 instellingen in het hoger onderwijs aangeboden.

Op het gebied van nascholing worden in de regio diverse opleidingen aangeboden op het gebied van LOB. We zetten hier een aantal voorbeelden op een rij:

- Berufs- und Studienorientierung in der Schule (Rheinland Pfalz)
<https://berufsorientierung.bildung-rp.de/lehrerinnen-und-lehrer.html>
- Lehrerfortbildung Berufsorientierung (Karlsruhe)
<https://www.karlsruhe.ihk.de/ausbildung-und-weiterbildung/berufsorientierung/lehrerfortbildung-berufsorientierung-3012330>
- Netzwerk Berufliche Orientierung – Region Kaiserslautern
<https://evewa.bildung-rp.de/veranstaltungsdetail/?id=28006&m=M001&r=8092>
- Übergang Schule Beruf Für Lehrer/innen – Wuppertal
<https://www.wuppertal.de/microsite/schule-beruf/lehrerinnen/content/lehrerfortbildung.php>
- Studien- und Berufswahlkoordination – Düsseldorf
<https://www.kommunale-koordinierung.com/koordinatorinnenkoordinatoren-fuer-berufs-und-studienorientierung/>

De website van Euroguidance Duitsland verwijst naar drie masterstudies voor LOB:

- Universität Heidelberg - 120 ECTS
- Evangelische Hochschule für Soziale Arbeit Dresden - 120 ECTS
- Hochschule der Bundesagentur für Arbeit (HdBA) - 5 semester

Hieronder geven we een korte indruk van de eerste twee en laten we het curriculum zien van de derde.

Tevens vonden wij twee andere masterstudies rondom het eerder genoemde vak *Beratungslehrkraft* die we hier alleen maar willen noemen:

- Beratungslehrkraft aan de Ludwig-Maximilians-Universiteit München,²²
- Beratungslehrkraft aan de Otto-Friedrich-Universiteit Bamberg.²³

Master Berufs- und organisationsbezogene Beratungswissenschaft – Universität Heidelberg

Zoals de naam van deze master al aangeeft, is het studieprogramma van deze 5 semester durende universitaire opleiding vooral gericht op het adviseren van organisaties en individuele professionals in organisaties. Ook zijn er modules die voorbereiden op leidinggeven. De master is bedoeld als nascholing en kwalificering voor professionals die al een adviserend beroep uitoefenen en daarin willen groeien. Er is geen specifieke aandacht voor het onderwijsveld. Het curriculum is te vinden op: <https://www.ibw.uni-heidelberg.de/studium/bob/>

Master of Counseling - Evangelische Hochschule für soziale Arbeit Dresden.

²² <http://www.psy.lmu.de/asb/schulpsychologie/index.html>

²³ <https://www.uni-bamberg.de/paedpsych/studium-lehre/hinweise-zum-studiengang-beratungslehrkraft/>

Deze masterstudie leidt op tot coach, adviseur, consulent of leidinggevende in de psychosociale en pastorale zorg en begeleiding. Het curriculum besteedt geen expliciete aandacht aan begeleiding in beroepskeuze en besteedt ook geen specifieke aandacht aan het onderwijsveld. Ook deze master is opgezet voor professionals die al werken als counselor in een relevant veld.

Het studieprogramma biedt geen directe voorbereiding voor LOB-werk, meer informatie is te downloaden via:

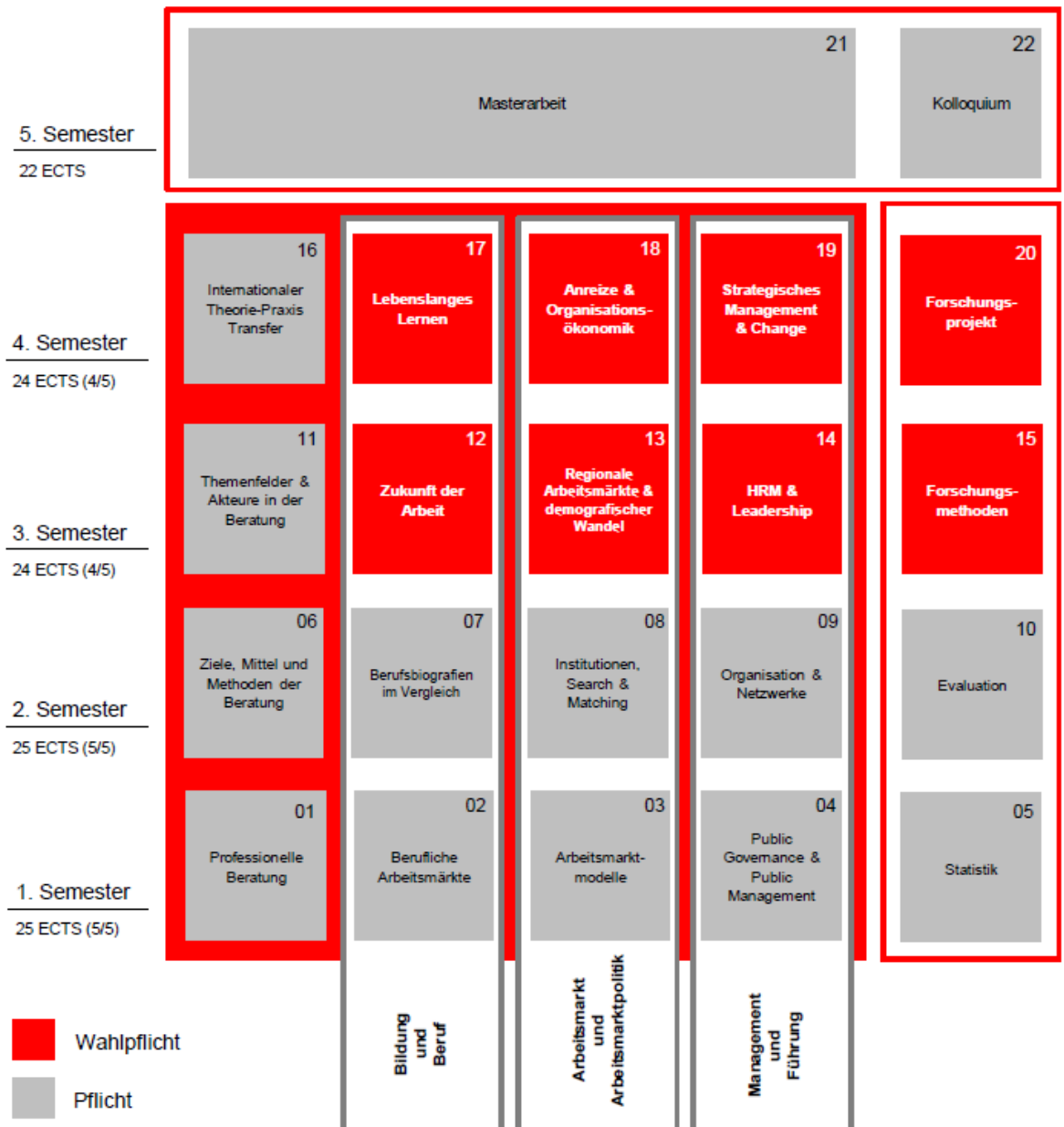
<https://www.ehs->

[dresden.de/fileadmin/studium/Studiengaenge/Master_Beratung/Informationsflyer-MA-Beratung-2019.pdf](https://www.ehs-dresden.de/fileadmin/studium/Studiengaenge/Master_Beratung/Informationsflyer-MA-Beratung-2019.pdf)

Hochschule der Bundesagentur für Arbeit

Deze master aan deze Fachhochschule (hbo) is voor Euroguidance Nederland het meest interessant omdat hier een gedegen studieprogramma wordt geboden dat voorbereidt op begeleiding rond beroepskeuze, loopbaanontwikkeling en advies aan werkgevers. De master richt zich echter op arbeid en beroep en niet op LOB op scholen.

Het curriculum van het studieprogramma *Arbeitsmarktorientierte Beratung (M.A.)* vindt u in bijlage 3.

Een exacte beschrijving van de modules is te vinden via de website van de hogeschool: www.hdba.de/fileadmin/redaktion/Intranet_verknuepfte_Dateien/191115_Modulhandbuch.pdf

Uit het laatste jaarverslag van de hogeschool blijkt dat het aantal studenten in de aangeboden studierichtingen tussen 2014 en 2016 gestaag is gestegen. Verhoudingsgewijs is ook het aantal afgestudeerden gestegen. In 2016 zijn er 291 studenten afgestudeerd op één van de aangeboden studierichtingen.

4 Verengd Koninkrijk

Bachelor- en masteropleidingen

University of West Scotland

- Postgraduate Certificate (PgCert) Career Guidance & Development: Ethical & Inclusive Practice, plus één van de twee modules (in oranje vakjes)
- Postgraduate Diploma (PgDip) Career Guidance & Development: alle zes kernmodules (in blauwe vakjes)
- Studenten die aan relevante criteria voldoen krijgen UK professionele kwalificatie, the Qualification in Career Development (geaccrediteerd door Career Development Institute)
- MSc Career Guidance & Development: verkrijgbaar door het volgen van Masters Dissertation (CGD) module.

PgCert Career Guidance & Development	Ethical & Inclusive Practice	Professional Practice (CGD)	Advanced Practice (CGD)	The Contemporary Labour Market	Career Related Policy	Career Development Theory	
PgDip Career Guidance & Development	Ethical & Inclusive Practice	Professional Practice (CGD)	Advanced Practice (CGD)	The Contemporary Labour Market	Career Related Policy	Career Development Theory	
MSc Career Guidance & Development							Masters Dissertation (CGD)

Per module worden 20 ECTS verdiend. Het idee is dat studenten modulair een master of een academisch certificaat op een lager niveau kunnen halen. De blauwe modules zijn verplicht. Van de oranje moeten er minimaal twee worden behaald (60 ECTS) waarmee de student een Postgraduate Certificate behaalt. Na het behalen van de modules uit de tweede rij (120 ECTS), behaalt de student een Postgraduate Diploma. De volle master kan worden behaald na het doen van onderzoek en het schrijven van een masterscriptie over dit onderzoek. Daarmee zijn dan de benodigde 180 ECTS (niveau 11 NQF) behaald.

De meeste studenten behalen het Postgraduate Diploma want deze biedt alle leeropbrengsten die gevraagd zijn voor de UK kwalificatie in loopbaanontwikkeling (UK Qualification in Career Development (QCD)). Deze is geaccrediteerd door het CareerDevelopment Institute en wordt door veel werkgevers binnen het LOB-werkveld gevraagd. De master is niet nodig in de meeste banen binnen het LOB-veld en kan altijd op een later moment nog worden behaald, maar alleen aan de University of West Scotland.

De kwalificatie-eisen in Schotland ten aanzien van LOB zijn strikter dan in de andere districten in het VK. In Schotland is een postuniversitair certificaat vereist voor alle LOB-professionals.

Een korte kennismaking met de master *MSc Career Guidance and Development* (vragen beantwoord door de coördinator van de masterstudie).

- Hoeveel studenten studeren er op dit moment voor deze master?
Op dit moment studeren er 20 voltijdstudenten en 50-60 deeltijdstudenten die de studie op afstand volgen.

- Welke aanverwante relevante studierichtingen bieden jullie?
Geen.
- Welke achtergrond hebben de studenten wat betreft functie of eerdere studie?
De voltijdstudenten hebben een academische opleiding gedaan en de wens om zich te specialiseren op het LOB-werk. De deeltijdstudenten zijn reeds werkzaam als LOB'er en willen een kwalificatie op een hoger verwerven.
- In welke functies werken alumni?
De alumni werken als loopbaanadviseur, studieadviseur of adviseur in de arbeidstoeleiding.
- Hoe financieren de studenten de studie?
De meeste studenten komen in aanmerking voor financiering door Student Awards Agency for Scotland. Studenten die al aan het werk zijn in het veld, worden vaak door de werkgever gefinancierd. Sommigen bekostigen de studie zelf.
- Hoe is het curriculum ontstaan?
We hebben geen informatie ontvangen over het ontstaan van het curriculum, wel over de werkvormen: er wordt veel praktisch gewerkt met medestudenten, leerlingen en volwassenen. De voltijdstudenten doen dit vanuit de universiteit, de deeltijdstudenten in hun eigen werkcontext en rapporteren erover.
- In hoeverre is er afstemming met het werkveld bij de inrichting van het curriculum?
Het curriculum is gebouwd aan de hand van de behoeftes van het werkveld en de accreditatieeisen van het Career Development Institute.
- Wat is bijzonder belangrijk voor het werkveld?
-
- Schoolt u uw studenten tot het nemen van initiatieven op het gebied van LOB-beleid op scholen?
Ja, het curriculum biedt een module Career Related Policy waarin wordt ingegaan op onder andere de geschiedenis van het loopbaanbeleid in het Verenigd Koninkrijk en Schotland in het bijzonder, actuele vraagstukken en de analyse van loopbaandiensten en hoe deze te verbeteren.
- Welke tips heeft u voor de inrichting van een vergelijkbaar studieprogramma?
Geen tips.
- Wat zijn uw ervaringen met studenten die met getoetste informele of non-formele competenties worden toegelaten (zonder bachelor, op basis van EVC)?
Er worden alleen maar studenten met een bachelor-diploma toegelaten tot de master.

5 Finland

5.1 *Beleid op onderwijs*

Leerlingen en studenten hebben recht op een gespecificeerd aantal uur begeleiding vanuit de onderwijsinstellingen (zie ook 2.6.2). Deze begeleiding bestaat uit individuele begeleidingssessies in groeps- of klassenverband. Daarnaast zijn er activiteiten om vertrouwd te raken met het werkende leven. Een breed scala aan medewerkers verzorgt deze begeleiding en activiteiten. Wie wat doet, is afhankelijk van het niveau en het type opleiding. In de nationale kerncurricula zijn de doelen van de begeleiding en activiteiten gedefinieerd. De verschillende onderwijsniveaus werken samen bij de ontwikkeling van deze curricula.

Begeleiding(sdiensten) in het hoger onderwijs en vanuit arbeidsbureaus ligt minder vast. De diensten van de arbeidsbureaus zijn voornamelijk gericht op werklozen en werkende jongeren en volwassenen die geen onderwijs of opleiding volgen. Het hoofddoel is het ondersteunen van toegang tot en integratie in de arbeidsmarkt door middel van verschillende vormen van ondersteuning die de inzetbaarheid van het individu verbeteren. Dit kan training zijn, werk try-outs, revalidatie en nog veel meer. In 2020 voegt men de huidige diensten vanuit de arbeidsbureaus samen in de regionaal georganiseerde One-Stop Guidance Centres (begeleidingscentra). Voor een uitgebreidere beschrijving van deze centra verwijzen we naar de *Verkenning Beleid en Professionalisering LOB* uit 2018²⁴.

Het doel van de loopbaanbegeleiding is gespecialiseerde informatie, begeleiding en advies te verstrekken over verschillende kwesties en situaties in het leven van jongeren. Ten eerste gaat het om het ondersteunen van persoonlijke groei en ontwikkeling; ten tweede om het bevorderen van de ontwikkeling van studievaardigheden en ondersteunen bij leerproblemen en ten derde het begeleiden van studenten in hun educatieve en beroepsmatige en professionele oriëntatie. Momenteel is er een verschuiving gaande naar meer competentie-gebaseerde curricula.

5.2 *Opleidingen LOB*

Om opgeleid te worden tot LOB-professional zijn er in Finland verschillende mogelijkheden.

Opleiding tot LOB'er binnen het onderwijs

Het merendeel van de LOB'ers in Finland heeft al enige ervaring met schoolbegeleiding in tijdelijke banen en een onderwijsbevoegdheid en behaalt dan een certificaat voor loopbaanbegeleiding binnen een op het werk gebaseerd programma (60 ECTS) in een van de opleidingsinstellingen (de universiteiten van Oost Finland of van Jyväskylä; of op hbo-niveau op HAAGA-HELIA, HAMK, Jyväskylä, Oulu en Tampere en de Åbo Akademi). Al deze programma's gebruiken een blended learning-aanpak.

Er bestaan ook twee masteropleidingen. De Universiteit van Oost-Finland biedt een masterprogramma van 120 ECTS aan, waar studenten een master kunnen halen in loopbaanbegeleiding na een bachelor onderwijskunde. Het curriculum is in te zien in

²⁴ Euroguidance (2018): *Verkenning Beleid en Professionalisering LOB*

bijlage 4. Alles bij elkaar biedt de Universiteit van Oost-Finland op het gebied van loopbaanbegeleiding deze opleidingen aan:

- Degree Programme in Career Counselling (300 ECTS)
- Master's Degree Programme in Career Counselling (120 ECTS) zie bijlage 4
- Qualification Studies for Career Counsellors (60 ECTS)

Sinds 2002 biedt de Universiteit van Jyväskylä een tweejarig masterprogramma (120 ECTS) rondom loopbaanbegeleiding voor degenen die al een bacheloropleiding Onderwijskunde hebben.

Alle bovenstaande programma's bieden een breed opgezette opleiding. Afgestudeerde en gekwalificeerde begeleidingsadviseurs kunnen op elk opleidingsniveau werken. Begeleidingsadviseurs hebben ook een groot aantal van aanvullende en professionele ontwikkelingsprogramma's tot hun beschikking.

Master in Guidance and Counseling aan de Universiteit van Jyväskylä.

De belangrijkste aandachtsgebieden in deze master zijn:

- LOB in het hoger onderwijs
- LOB op de arbeidsmarkt
- Theoretische en filosofische vraagstukken rond LOB

Opleiding tot adviseur binnen de arbeidsbureaus

Voor de functie van LOB'er op een arbeidsbureau is een master in psychologie vereist. Het ministerie van Economische Zaken en Werkgelegenheid organiseert bijscholing voor alle medewerkers van arbeidsbureaus. Dit kan interne training zijn, een extern trainingsprogramma's of zelfstudie. De belangrijkste aanbieder van deze opleidingen is het Onderwijs- en Ontwikkelingscentrum Salmia in Jyväskylä.

Veel LOB'ers binnen de arbeidsbureaus volgen ook (tijdens hun werk) een postdoctorale opleiding arbeids- en/of organisatiepsychologie of verwerven een diploma in bijvoorbeeld cognitieve, cognitief analytische of psychodynamische therapie. Van de andere professionals die informatie-advies en begeleidende taken uitvoeren bij de arbeidsbureaus vraagt men geen wettelijk verplichte officiële kwalificaties. Niettemin heeft bijna iedereen een beroepskwalificatie of een universitair diploma.

6 Conclusies

De rol van de leraar binnen het LOB-werk op school is per land, zoals verwacht, verschillend. In Duitsland is men heel tevreden met de diensten van de arbeidsbureaus die structureel, frequent en in verschillende vormen worden verleend aan de scholen. De medewerkers van de arbeidsbureaus, die deze taken uitvoeren, zijn goed opgeleid; zij hebben een studie gevolgd op het gebied van loopbaanoriëntatie en -begeleiding. Deze praktijk, soms aangevuld met LOB-diensten vanuit docenten in de scholen, lijkt goed te werken. Er is nader onderzoek nodig om met stelligheid te zeggen wat de effecten zijn van deze benadering in vergelijking met een LOB-aanpak die vooral is gestoeld op expertise vanuit de scholen. Vanwege de grote rol van de arbeidsbureaus bieden de lerarenopleidingen in Duitsland in principe weinig aan op het gebied van LOB, al hebben we dit alleen steekproefsgewijs kunnen onderzoeken.

In Denemarken en Oostenrijk ligt de verantwoordelijkheid voor LOB, net als in Nederland, wél bij de scholen en hebben docenten dan ook een duidelijke rol als mentor of coördinator LOB. In beide landen is er duidelijk overheidsbeleid over de kwalificaties van docenten met LOB-taken. Deze dienen allen te zijn opgeleid in het hoger onderwijs specifiek voor het LOB-werk. Uiteraard bieden de landen dan ook verschillende studiemogelijkheden die gericht zijn op LOB, zowel op bachelor- als op masterniveau. Modules voor LOB in de initiële lerarenopleidingen hebben we niet kunnen vinden, wel aanvullende modules bovenop het verplichte curriculum van de lerarenopleiding. Wil een docent LOB-taken uitvoeren, zal zij/hij aanvullende modules of een aparte bachelor of master moeten volgen, zoals bijv. de Adviseur Onderwijs, Beroep en Loopbaan aan de universiteit Krems, afhankelijk van de geambieerde functie, want dit schrijft de overheid voor in Denemarken en Oostenrijk.

Naast de LOB-diensten die de scholen bieden, zijn er ter ondersteuning en als link naar de arbeidsmarkt en het beroepenveld in Denemarken nog de *Youth Guidance Centres* zoals we die ook uit landen als Estland, Finland en Noorwegen kennen (zie Verkenning Beleid en Professionalisering in Europa, Euroguidance 2018) naast de National Guidance Portal en de centra voor volwassenen in Denemarken en e-Guidance.

De masterstudies die in deze verkenning beschreven worden bieden allen een mooi voorbeeld voor een gedegen palet aan kennis en vaardigheden voor een LOB-professional, zowel voor meer uitvoerende LOB-taken, zoals het directe begeleiden van leerlingen (1^e lijn) , als meer aansturende taken (2^e of 3^e lijn). Voor de 1^e en 2^e lijn is de master *Berufsorientierung* aan de Pedagogische Hogeschool in Oostenrijk een goede kwalificering. Voor de 2^e en 3^e lijn is de master *Adviseur Onderwijs, Beroep en Loopbaan* aan de universiteit Krems een bijzonder gedegen opleiding die ook ingaat op organisatievraagstukken en veranderkunde en daarmee voorbereidt op een functie waarbij ontwikkeling van LOB-beleid en implementatie ervan belangrijke taken zijn.

Bijlagen

Bijlage 1: Curriculum master Berufsorientierung. Pädagogische Hochschule Niederösterreich (PHNÖ)

Modules <i>Berufsorientierung mit Masterabschluss</i>		Sem	SWS	EC
1	Grondbeginselen oriëntatie op beroepen	1-2	3,5	5
2	Doorstroom tussen onderwijstypes	1-2	3	5
3	Persoonlijke competenties	1-2	3,5	5
4	Instrumenten concepten voor oriëntatie op beroepen, didactiek	1-2	7	10
5	Onderzoeksmethodes en onderzoekspraktijk	2-3	5	10
6	Jongerencultuur en werkend leven	3-4	3,5	5
7	Beroepenveld en praktijk	3-5	8	10
8	Economische en sociale partners, praktijk	3-5	7	10
9	Netwerken en adviseren	3-5	3,5	5
10	Mastermodule	3-5	4	25
	Totaal		48	90

Bijlage 2: Curriculum Master Programm Bildungs, Berufs- und Karriereberatung. Donau Universität Krems

Modules	ECTS ²⁵	UE
Contextcompetentie	6	28
Europees en national kwalificatiekader	1	4
Het Oostenrijkse onderwijssysteem	1	4
Diversiteit en Inclusie	1	8
Wetenschappelijk werken in onderwijskunde en sociale wetenschappen	3	12
Eigen competenties en diagnose van competenties	4	24
Sociale competentie	5	40
Basis van werk- en beroepenveld	6	24
Dynamiek in werk en beroepenveld	2	8
Beroepkunde en beroepsoriëntatie	2	8
Validering	2	8
Basis van adviseren	4	20
Methodiek van adviseren	5	24
Verdieping werk- en beroepenveld	6	24
Internationale links naar onderwijs- en beroepsbegeleiding	4	16
Formats voor advisering	5	20
Stage	5	36
Stage in werk-/beroepsveld	4	24
Reflectie	1	12
Interculturaliteit en intercultureel handelen	6	16
Organisatieontwikkeling en Change Management	6	24
Maatschappelijke uitdagingen van nascholing en opleidingsadvies	6	16
Ethische en attitude uitdagingen van nascholing en opleidingsadvies	6	16
Economie van nascholing en opleidingsadvies	6	16
Empirisch onderwijskundig onderzoek in theorie en praktijk	6	24
Inleiding empirisch onderwijskundig onderzoek	1	4
quantitatieve und kwalitatieve methodes voor empirisch onderwijskundig- en sociaal-wetenschappelijk onderzoek	5	20
Research proposal	4	8
Concept van een research proposal	2	8
Uitwerken van research proposal	2	0

²⁵ European Credit Transfer System (studiepunten)

Project	10	
Masterscriptie	20	
Totaal	120	376

Bijlage 3: Curriculum Arbeidsmarktorientierte Beratung (M.A.). Hochschule der Bundesagentur für Arbeit

	Kenn- ziffer	Modulbezeichnung	Modul- typ	ECTS- Punkte
1. Sem.	01	Professionelle Beratung	P	5
	02	Berufliche Arbeitsmärkte	P	5
	03	Arbeitsmarktmodelle	P	5
	04	Public Governance & Public Management	P	5
	05	Statistik	P	5
2. Sem.	06	Ziele, Mittel & Methoden der Beratung	P	5
	07	Berufsbiografien im Vergleich	P	5
	08	Institutionen, Search & Matching	P	5
	09	Organisation & Netzwerke	P	5
	10	Evaluation	P	5
3. Sem.	11	Themenfelder & Akteure in der Beratung	P	6
	12	Zukunft der Arbeit	WP	6
	13	Regionale Arbeitsmärkte & demografischer Wandel	WP	6
	14	HRM & Leadership	WP	6
	15	Forschungsmethoden		
	15A	Forschungsmethoden: Empirische Sozialforschung	WP	6
	15B	Forschungsmethoden: Ökonometrie	WP	6
4. Sem.	16	Internationaler Theorie-Praxis Transfer	P	6
	17	Lebenslanges Lernen	WP	6
	18	Anreize & Organisationsökonomik	WP	6
	19	Strategisches Management & Change	WP	6
	20	Forschungsprojekt		
	20A	Interdisziplinäres Forschungsprojekt	WP	6
	20B	Disziplinäres Forschungsprojekt	WP	6
5. Sem.	21	Masterarbeit		20
	22	Masterkolloquium		2

Bijlage 4: Master's degree programme in Career Counselling. University of Eastern Finland

Deze master bestaat uit 120 CP waarvan 37 CP direct betrekking hebben tot modules die echt ingaan op onderwijsinhoud. Leerlingen kunnen kiezen uit drie verschillende modules die hieronder beschreven zijn. Daarnaast kunnen studenten nog 22 CP aan universiteits-overstijgende vakken volgen. Een deel hiervan is ook onderwijs specifiek. De overige CP's hebben betrekking tot oriënterende onderdelen en methodologische vakken.

MODULE 1 LIFELONG LEARNING AND ADULT EDUCATION		CP
	Compulsory courses	
1	Sociology of Education, Adult Education	5
2	Education and Society	5
3	Globalization and Educational Policy	5
4	Active Citizenship and Non-formal Education	5
5	Classics of Education and Adult Education	5
	Optional courses (min. 12 CP)	
6	Educational policy and Educational System	3
7	Lifelong Learning and Life-course	5
8	Approaches to Special Education in Finland	3
9	Introduction to Career Guidance and Counselling	3
10	Current trends in counselling and guidance	3
11	Small Group Counselling	3
12	Pedagogical Perspectives of Educational Use of ICTs	3
MODULE 2 SCIENCE EDUCATION		CP
	Compulsory courses	
1	Introduction to Finnish School Life	4
2	Approaches to Special Education in Finland	3
3	Introduction to Career Guidance and Counselling	3
4	Active Citizenship and Non-formal Education	5
5	Intercultural Communication Competence	5
6	Assessment and Individual Support in Learning	5
	Optional courses (min. 12 CP)	
7	Pedagogical Perspectives of Educational Use of ICTs	3
8	Inquiry-based Science Education	5
9	Education for Sustainable Future	5
10	Scientific Pedagogical Literature	5-6
MODULE 3 PRIMARY EDUCATION		CP
	Compulsory courses	
1	Introduction to Finnish School Life	4
2	Approaches to Special Education in Finland	3
3	Classics in special education	3

4	Sociology of Education, Education	5
5	Intercultural Communication Competence	5
6	Assessment and Individual Support in Learning	5
	Optional courses (min. 12 CP)	
7	Comparative Perspectives of Preschool Education and Early Elementary Education in Different Countries	3
8	Pedagogical Perspectives of Educational Use of ICTs	3
9	Educational Psychology	5
10	Pedagogy in Primary Education	3
11	Ethical Teacher: Ethical Challenges in Educational Contexts	3